

AGNI

Nr 186 - Årg. 48 - Nr 1 - Våren 1999

Ett sanningens ögonblick

Att det finns en befriande kraft i sanningen har vi alla något slags personliga erfarenheter av. När det nedtystade eller bortljugna till sist uttalas klart och tydligt, brukar luften bli lättare att andas. Sanningen kan vara mycket plågsam men att förtiga den kan vara en tyngre börda för människor att bära.

Den 25 februari befann sig en liten delegation från Agni i Guatemalas nationalteater, en monumental lokal, som säkert rymde ett par tusen människor. Den sanningskommission, som under ett par års tid undersökt och dokumenterat terrorn och massakrerna i Guatemalas nära förflutna – särskilt 1980-talets början – skulle presentera sitt material inför nationen.

Den diplomatiska kåren fanns på plats liksom FN:s personal. Det officiella Guatemala var naturligtvis närvarande

“No debéis tolerar que os obliguen a matar a los hombres, ni debéis tolerar que os obliguen a destruir a las mujeres”.

I programbladet till akten i Guatemalas nationalteater fanns en kort text infogad. Den är hämtad ur Popol Wuy, som är en samling bevarade myter och etiska bud från förkristen tid, mayaepoken. Här talar Xkik, en mytisk kvinna som i urtiden i jungfrulig renhet födde solen och månen. Hon talar till människorna och säger: “Ni ska inte acceptera att man driver er att döda männen eller förstöra kvinnorna.” Xkiks ord kan tolkas som riktade till soldaterna i Guatemalas armé.

liksom representanter för folkliga organisationer i landet. Indigenas, indianerna, i sina traditionella dräkter hade infunnit sig från många av Guatemalas särpräglade provinser. Stämningen var laddad. Den fråga, som outtalat låg i luften var: Kommer sanningen om de hundratusentals dödade människorna att utsägas? Kommer tystnaden kring statsmaktens och arméns monstruösa brott mot de mänskliga rättigheterna verkligen att brytas?

Strax före aktens början gjorde republikens president, Arzú, med sitt följe entré i salen. Han är företrädare för en stat och ett maktetablissemang med mycket svagt förtroende i de breda folklagren. Visserligen är han vald i laga former och är själv inte delaktig i 80-talets statsterrorism. Tvärtom har han bidragit till den fredsprocess, som för två år sedan

ledde fram till ett slut på årti-
onden av inbördeskrig. Men
hans entré blev inte magnifik.
Detta var inte etablissemang-
ets eller statens dag. Hela för-
samlingen förblev sittande.
Hans egen militäre adjutant
hade måst klä sig civilt. Inte
en militär uniform i hela den
våldiga lokalen. Och republi-
kens president hade inte plats
på podiet med dess sorgkläd-
da presidiebord. Han satt nere
i salen, inte långt från Rigo-
berta Menchú, den indianska
kvinna som 1992 fick Nobels
fredspris för sin mångåriga
kamp för den indianska folk-
majoritetens mänskliga och
sociala rättigheter.

Akten blev en förlösning
av starka känslor. Kommissio-
nens samordnare, fransman-
nen Christian Tomuschat,
presenterade öppet och rakt
huvudinnehållet i dokumen-
ten. Ungefär 200.000 männis-
kor, de allra flesta indigenas –
indianer – hade bragts om li-
vet. 626 större massakrer var
dokumenterade. För 93 pro-
cent av fallen svarar staten ge-
nom armén. Gerillan är skyl-
dig till 3 procent. I de
återstående fallen är bakgrun-
den oklar. Med avseende på
militärens och polisens terror,
fanns det nordamerikanska
CIA:s aktiva inblandning klart

dokumenterad. (Några dagar
senare kom från Vita Huset i
Washington ett uttalande: "Vi
har gjort oss skyldiga till
många svåra fel i Centralame-
rika i det förflutna".)

Församlingen grät, jubla-
de, applåderade eller skrek ut
sina känslor. Sorg och befriel-
se omfamnade varandra i män-
niskors inre. Enskilda perso-
ner reste sig och avbröt akten
med korta, spontana inlägg.
Presidiet accepterade det; nå-
got annat hade varken varit
anständigt eller möjligt. När
biskop Gerardis namn nämndes,
reste sig alla och applåde-
rad minut efter minut. Gerar-
di var den katolske biskop,
som i april förra året presente-
rade en delrapport i katedra-
len i Guatemala och som mördades
utanför sitt hem två
dagar senare.

Akten i nationalteatern var
ett oändligt betydelsemättat
ögonblick i ett plågat lands his-
toria. Den var en nödvändig
om än inte ensamt tillräcklig
förutsättning för en verklig för-
soningsprocess i Guatemala.
Tystnaden har brutits. Det
som alla vetat men som det
rätt en skräckladdad tystnad
omkring, har blivit utsagt in-
för hela världen. Inte kommer
många att ställas till ansvar i
rättsliga former. Men det som

nu skett har upplevts som en
bekräftelse och som ett första
steg i upprättelsen av de oskyl-
diga offren. Skall amnesti råda,
måste det klart sägas vad det
ges amnesti för.

För Agnidelegationen, som
var särskilt inbjuden till akten
i nationalteatern, har händel-
sen också en djup innebörd.
Våra satsningar till förmån för
de små människorna i landet
och vårt stöd till freds- och
konfliktforskningen har varit
meningsfull. Vi har i någon
liten mån deltagit i en frukt-
bar process.

I skrivande stund hör jag
Nelson Mandela tala i Sveri-
ges riksdag via radion. Som
symbol för att sanning, befri-
else och försoning är möjliga i
människans värld lyser denna
sydafrikanska gestalt klarare än
någon annan i vår tid.

Varje seger för humanis-
men är naturligtvis bara en
delseger. Historien kommer
att fortsätta och vi vet inte vil-
ka nya prövningar som väntar
i framtiden. Men vi vet också,
att kampen för människans fri-
het och värdighet inte är
chanslös. Vi har i millenniets
allra sista fas fått se några teck-
en, som inger hopp.

BN